

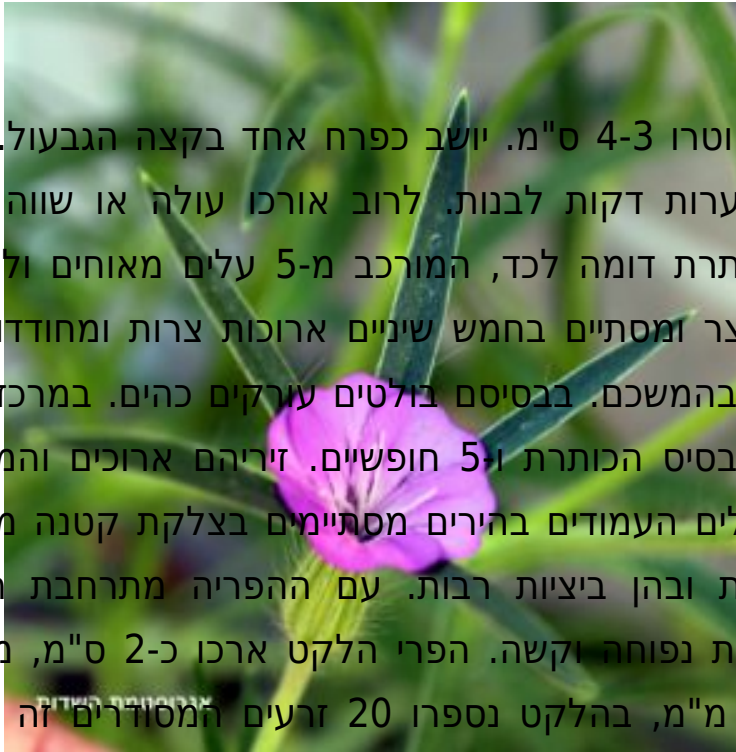
אגרוסטמת השדות *Agrostemma githago* - צמח "אדום" הפורח באזור הים-תיכוני (מאי 2018)

כתבה: ערגה אלוני

אגרוסטמת השדות *Agrostemma githago* (ציפורניים) היא צמח עשבוני חד-שנתי בעל גבעולים ארוכים מעט שעירים, דקים וזקופים המתנשא לגובה של 40-70 ס"מ. הפרקים ארוכים והמפרקים מורחבים, התפצלות הגבעולים הצדדיים היא דיכוטומית. העלים יושבים, פשוטים, צרים רוחבם כ-0.5 ס"מ, אורכם כ-7-10 ס"מ, שפתם תמימה, מסודרים נגדית על הגבעול. שני צידי העלה שעירים. השערות דקות בהירות ודלילות.

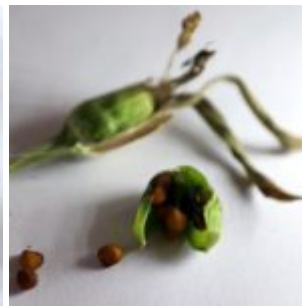
אגרוסטמת השדות. צילמה: ערנה אלוני ©
מימין - הצמח השלם; משמאל - פרח

הפרח דו מיני, צבעו ורוד סגול, קוטרו 3-4 ס"מ. יושב כפרח אחד בקצה הגבעול. הגביע ארוך מאוד (1-3 ס"מ) עטור שערות דקות לבנות. לרוב אורכו עולה או שווה לאורך הכותרת. החלק התחתון של הכותרת דומה לכד, המורכב מ-5 עלים מאוחים ולהם 10 עורקים בהירים בולטים. המשכו צר ומסתיים בחמש שיניים ארוכות צרות ומחודדות. עלי הכותרת צרים בבסיסם ומורחבים בהמשכם. בבסיסם בולטים עורקים כהים. במרכז הפרח אברי המין: 5 אבקנים מעורים בבסיס הכותרת ו-5 חופשיים. זיריהם ארוכים והמאבקים צרים ואופקיים. העלי בן 5 שחלילים העמודים בהירים מסתיימים בצלקת קטנה מעוגלת. השחלה עילית, מחולקת למגורות ובהן ביציות רבות. עם ההפריה מתרחבת השחלה בעקבות התפתחות הזרעים ונעשית נפוחה וקשה. הפרי הלקט ארכו כ-2 ס"מ, מוגן ע"י הגביע השעיר. גודל כל זרע כ-3 מ"מ, בהלקט נספרו 20 זרעים המסודרים זה על זה. צורתם לא אחידה, קליפתם קשה ומגובששת. עם הבשלתם ההלקט נפתח ב-5 קשוות והזרעים מתפזרים.

אגרוסטמת השדות. צילמה: ערגה אלוני ©
מימין לשמאל לפי הסדר - שלב פתיחת הפרח; פרח צעיר; פרח פתוח; היחס בין שיני הגביע לכותרת במצב ניצן
להגדלה - לחצו על התמונות

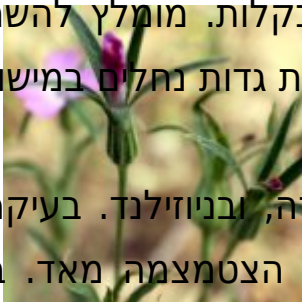
אגרוסטמת השדות. צילמה: ערגה אלוני ©
מימין לשמאל לפי הסדר - ההלקט מוגן בגביע; הלקט סגור והלקט פתוח ובו זרעים בשלים; פני הזרע מכוסים גבשושיות; זרעים לא-אחידים בצורה
ובגודל
להגדלה - לחצו על התמונות

הצמח היה נפוץ בעבר במספר אזורים בארץ כמו: בפלשת, בשרון, בחוף הכרמל בהרי-ירושלים, בבקעת כנרת בגליל עליון ובגולן. כנראה שבעקבות צמצום שטחי הבור של האדמות הכבדות הסמוכות לנחלים בהם מצויים מים, הוא נכחד ברוב האזורים. אוכלוסייה מצומצמת וקבועה, מוכרת בצפון הגולן בהר אביטל ובהר בנטל במדרונות בזלתיים יובשניים. בית-גידול שונה מזה שהצמח גדל בו בעבר.

בעולם, הצמח נפוץ באזור הממוזג: באירופה, בארה"ב, בקנדה, ובניו-זילנד. בעיקר בשולי שטחים חקלאיים כמלווה של גידולים חקלאיים. היום תפוצתו הצטמצמה מאוד. בחלקים שונים באירופה בעיקר באנגליה, הוא נעלם בשל שינוי בשיטות העיבוד וקציר מוקדם. בשטחים אלה, **האגרוסטמה** לא מספיקה לייצר זרעים פוריים בעת הקציר, מה שגם לירידה בתפוצתה.

גידול הצמח בגינה כצמח נוי הצליח ביותר. גם באדמות כבדות וגם באדמה קלה בתוספת השקיה. הצמח משגשג לתפארה, עושה זרעים פוריים ונובט בקלות. מומלץ להשתמש בו בגינון וכן להשיבו לטבע באמצעות זריעה באדמות כבדות בקרבת גדות נחלים במישור החוף בנחל איילון, בנחל פולג, בנחל תנינים ובנחל אלכסנדר.

בעולם, הצמח נפוץ באזור הממוזג: באירופה, בארה"ב, בקנדה, ובניו-זילנד. בעיקר בשולי שטחים חקלאיים כמלווה של גידולים חקלאיים. היום תפוצתו הצטמצמה מאוד. בחלקים

שונים באירופה בעיקר באנגליה, הוא נעלם בשל שינוי בשיטות העיבוד וקציר מוקדם. בשטחים אלה, **האגרוסטמה** לא מספיקה לייצר זרעים פוריים בעת הקציר, מה שגם לירידה בתפוצתה.

המין הקרוב לו **אגרוסטמה עדינה** שונה בכך שהפרח עדין ושיני הגביע קצרים מהכותרת. תיאור צמח זה מתבסס על דינסור שמצא אותו ביפו. זרעי הצמח נאספו מאוכלוסיית בר בגולן ומזרעו בגן הבוטני בירושלים, ומהווים מקור למין זה שהוא נדיר ביותר.

ספרות:

זינגר א וחובריו 2016 אתרים חדשים לאגרוסטמת השדות בישראל - האם אלו אוכלוסיות בר מקומיות או זיהום מקרי? כלנית כתב עת לצמחי ישראל
[/https://www.kalanit.org.il/agrostemma-githago](https://www.kalanit.org.il/agrostemma-githago)

שמידע א וליסטון א 1984 צמחים נדירים בארץ - אגרוסטמת השדות - גילוי מחדש. רתם 12: 65-68.

שמידע א פולק ג פרגמן-ספיר א 2011 הספר האדום צמחים בסכנת הכחדה בישראל. רשות הטבע והגנים, המשרד להגנת הסביבה.

Zohary M and Feinbrun-Dothan N 1966 Flora Palaestina. Israel Acad. Sci.; Jerusalem.

Thompson PA 1973 Effects of Cultivation on the germination character of the Corn Cockle (*Agrostemma githago*). Ann.Bot. 37: 133-154.

www.en.wikipedia.org List of poisonous plants

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: אלוני ע 2018 אגרוסטמת השדות *Agrostemma githago* – צמח "אדום" הפורח
באזור הים-תיכוני (מאי 2018), פורחי החודש, כתב-עת "כלנית" מספר 5.
[/https://www.kalanit.org.il/agrostemma-githago-5-18](https://www.kalanit.org.il/agrostemma-githago-5-18)